

Krysalna I.,

Institute of Philology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

RELIGIOUS CONCEPTS IN NON-RELIGIOUS COMMUNICATION (BASED ON THE CONTEMPORARY MEDIA TEXTS)

An article considers peculiarities of verbal and non-verbal representations of religious concepts in contemporary media environment. The notion 'non-religious communication' is defined. The article provides classification of types of verbal representation of religious concepts in non-religious communication and highlights basic communicative cases of representation of religious concepts.

Key words: *religious concept, religious communication, verbal representation, non-religious communication, contemporary media environment.*

УДК 811.161.2'367.4'374

Ксьондзик К.М., студ.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ СЛОВНИК СЛОВСПОЛУЧЕНЬ З АД'ЕКТИВОМ

Статтю присвячено характеристиці принципів укладання електронного словника словосполучень з ад'ективом для їх автоматичного виділення із тексту; з'ясовано типологію та специфіку словосполучень, де ад'ектив виступає як у позиції головного слова, так і в ролі залежного.

Ключові слова: *словосполучення, речення, ад'ектив, іменник, АСА (автоматичний синтактичний аналіз), електронний словник.*

У сучасну епоху інтенсивного розвитку комп'ютерних технологій зростає роль інформації, що служить визначальним чинником розвитку економічної, технічної і наукової сфер людської діяльності. Жодну значну проблему сьогодні не можна розв'язати без підключення лінгвістичного забезпечення до інформаційних процесів, адже дані, що циркулюють в інформаційних системах, існують у конкретних формах, наприклад, у вигляді компютерних словників, що набувають особливої актуальності в системах автоматичного опрацювання текстової інформації.

Системи автоматичного опрацювання тексту (АОТ) становлять на сьогодні один із основних різновидів лінгвістичних інтелектуальних комп'ютерних систем і призначені для виконання процедур морфологічного, синтаксичного та логіко-семантичного аналізу тексту.

Оскільки дослідження присвячене розробленню словника ад'єктивних словосполучень української мови, то нас цікавив автоматичний синтаксичний аналіз. Виконавець аналізу – алгоритм СА, тобто інструкція, що складається зі стандартних елементів, які здійснюють аналіз граматичної будови тексту, спрямований на встановлення типів синтаксичних структур речень, визначення синтаксичних ролей у них окремих слів та з'ясування типів синтаксичних зв'язків як між словами всередині речень, так і між реченнями.

Метою статті є характеристика електронного словника ад'єктивних словосполучень.

Об'єкт дослідження – синтаксична структура речення.

Предметом дослідження є такі словосполучення, де ад'єктив виступає як у позиції головного слова ("хазяїна"), так і в ролі залежного слова ("слуги"). Наприклад,

Вірний *клятві* – прикметник *вірний* – в ролі головного слова (А+И).

Вірний *друг* – прикметник *вірний* – в ролі залежного слова (А+И).

Нас цікавлять відомості про те, які ознаки слів зумовлюють їхню здатність граматично й семантично сполучатися з іншими словами. Аналіз валентності значень ґрунтується на системних можливостях ознакових лексем сполучатися з відповідною кількістю лексичних одиниць, передбачених семантичною структурою конкретної лексики.

Мета передбачає виконання конкретних **завдань**

- у теоретичному плані:
- з'ясувати типологію словосполучень та особливості їхньої структури;
- проаналізувати словосполучення з ад'єктивом й охарактеризувати їхню специфіку;

– у практичному:

– укласти словник валентностей ад'єктивних словосполучень для їх автоматичного виділення із тексту корпусу.

Наукова новизна обраної теми полягає в тому, що електронний словник ад'єктивних словосполучень буде створений вперше.

Практичне значення дослідження: застосування розробленого словника значно полегшить вивчення синтаксису, культури мови і правил слововживання та дозволить інтегрувати результат роботи в системи АОТ.

Значення і граматичні характеристики словосполучення безпосередньо залежать від того, до якої частини мови належить його стрижневе слово. Лексико-граматична природа слова визначає його здатність сполучатися з іншими словами. Відповідно до цього словосполучення поділяють на іменникові (номінативні), прикметникові (ад'єктивні), числівникові (номінальні), дієслівні (вербальні), прислівникові (адвербіальні).

Ми розглядаємо номінативні словосполучення з ад'єктивом та ад'єктивні словосполучення. Словосполучення з прикметником у ролі залежного слова поєднуються з іменником: *сучасне життя, рухливі ігри, темна ніч, погожі дні, щаслива жінка, повільний вальс, життєрадісна дівчора.*

У залежній від прикметника позиції можуть виступати іменники в формах непрямих відмінків: *вірний клятві, місцями вицвілий, гідний нагороди, висушений сонцем, зморений працею, мокрий до нитки.*

Оскільки у дослідженні розглядаються 2 варіанти прикметникових сполук, то словник словосполучень відповідно буде також складатись із 2 частин.

Для укладення словника словосполучень з ад'єктивом було створено базу даних у програмі Access, що має таку структуру: кожний контекст з аналізованим словом має свій ID (перша колонка), у другій колонці розміщено аналізовану словоформу, у третій – лексему, у четвертій – контекст, у п'ятій – "адреса" речення у тексті: джерело, автор, номер тексту в БД і номер речення, у шостій – інформацію про лексико-граматичну частиномовну характеристику і граматичні категоріальні ознаки аналізованої словоформи у вигляді двійкового коду, у сьомій – конкретну словоформу, що знаходиться у препозиції до аналізованої, у восьмій – інформацію про лексико-граматичну

частиномовну характеристику і граматичні категоріальні ознаки препозиційної словоформи у вигляді двійкового коду, у дев'ятій – інформацію про тип синтаксичного зв'язку.

За кожною з цих колонок можна сортувати інформацію і щодо конкретної лексики, її парадигматичних форм, лексичного наповнення, граматичного вираження, характерних типів зв'язку тощо.

Необхідною інформацією для створення словника є визначення типу синтаксичного зв'язку словосполучень. Залежні члени словосполучень можуть приєднуватися до головних за допомогою трьох головних способів підрядного зв'язку: узгодження, керування, прилягання. Застосування того чи іншого способу визначається в кожному випадку передусім морфологічною природою залежного слова.

Для розроблення словника ад'єктивних словосполучень, а саме тих, де реалізувалась конструкція А+И, де А – головне слово, важливими були ті, у яких реалізувався синтаксичний зв'язок керування.

Керування може здійснюватися подвійним способом: без участі прийменників і за допомогою прийменників. Синтаксичний зв'язок, у якому залежний член словосполучення в певній відмінковій формі приєднується до головного без прийменника, називається безприйменниковим, або безпосереднім (напр., **вдячний матері, намальований пензлем**). Зв'язок, у якому залежний член приєднується до головного за допомогою прийменника, називається прийменниковим, або опосередкованим керуванням (напр., **готовий до боротьби, налаштований на перемогу**).

Під час укладання словника ад'єктивних словосполучень, де іменник є головним словом, важливим був синтаксичний зв'язок узгодження. Залежно від того, повністю чи частково узгоджується залежне слово з головним, розрізняють узгодження повне й неповне. У словосполученнях, що увійшли до словника, реалізувалось повне узгодження.

Проаналізувавши словосполучення, варто зазначити, що найпоширеніший вид ад'єктивних словосполучень становлять прикметникові звороти, тобто ті, що складаються з прикметників, у смисловому плані акцентованих і через те вживаних у постпозиції щодо опорного іменника із залежними від нього словами, напр.: **Музика, схожа на ніжні голоси весни**, схвилювала дівчину. Залежні від опорного іменника діеприкметники ми

розглядаємо як звичайні віддієслівні прикметники, тому можемо назвати утворені ними словосполучення прикметниковими конструкціями, а конструкції з пасивними дієприкметниками найпродуктивнішими з-поміж інших: *Осіньне листя, покрите вранішньою росою, шелестіло від повіту вітру.*

Свою специфіку мають відокремлені ад'єктивні словосполучення та особливості їхніх перетворень. Так, до типових особливостей відокремлених прикметникових словосполучень належить збереження залежних форм, приєднаних за допомогою керування і зумовлених валентністю предиката, вихідного для прикметникових словосполучень речення, пор.: Він був вірний другові – Поет, *вірний другові*, оспівав його подвиг. Характерно, що переміщення прикметника в типову для нього препозицію щодо опорного іменника може супроводжуватися збереженням його (прикметника) валентної структури або згортанням прикметникового словосполучення в одиничний прикметник: Дівчина, *закохана в юнака*, сумувала. – Закохана в юнака дівчина сумувала. – Закохана дівчина сумувала.

Прикметник іноді приєднує до себе детермінантні другорядні члени речення внаслідок вторинного ускладнення речення, пор.: Батько був спокійний за всіх обставин. – Батько, *спокійний за всіх обставин*, подобався дітям. Сполучуваність прикметника з детермінантами тісно пов'язана з відокремленням, що увиразнює синтаксичну вторинність прикметниково-детермінантних конструкцій.

Отже, у ході дослідження було проаналізовано словосполучення з ад'єктивом у ролі головного та залежного слова, охарактеризовано принципи укладання словника валентностей ад'єктивних словосполучень, створюваного для їх автоматичного виділення із тексту корпусу, завдяки автоматичному синтаксичному аналізу (АСА), укладено базу даних ад'єктива кількістю у 2 тис. одиниць. Результати дослідження, тобто словник ад'єктивних словосполучень, буде викладено на мовно-інформаційному порталі www.mova.info.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Беляева Л.Н., Зурабян М.А., Иванова Н.М., Чайковская И.И.* Общая структура синтаксического анализа и синтеза в алгоритме машинного перевода // Мат. II Всесоюз. конф. "Автоматическая переработка текста методами прикладной лингвистики". – Кишинев, 1977.
2. *Вихованець І.Р.* Граматика української мови. Синтаксис. – К., 1993.

3. Дарчук Н.П. Сегментация сложного предложения на составляющие предикативные части // Синтаксический анализ научного текста на ЭВМ. – Киев: Наук. думка. – 1999.

4. Карпиловська Є.А. Вступ до комп'ютерної лінгвістики. – Донецьк, 2003.

5. Кучеренко І.К. Актуальні проблеми граматики / І.К.Кучеренко. – Л., 2003.

6. Сучасна українська літературна мова. Морфологія. Синтаксис. – Київ: Знання. – 2010.

Стаття надійшла до редакції 16.04.13

Ксендзик К.М., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

УКРАИНСКИЙ ЭЛЕКТРОННЫЙ СЛОВАРЬ СЛОВСОЧЕТАНИЙ С АДЪЕКТИВАМИ

Статья посвящена характеристике принципов составления электронного словаря валентностей словосочетаний с адъективом для их автоматического выделения из текста; определено типологию и специфику словосочетаний, где адъектив может являться как главным словом, так и зависимым.

Ключевые слова: словосочетание, предложение, адъектив, существительное, АСА (автоматический синтаксический анализ), электронный словарь.

Ksondzyk K.M., Stud.
Institute of Philology National Taras Shevchenko University of Kyiv

ELECTRONIC DICTIONARY OF PHRASES WITH ADJECTIVES OF UKRAINIAN

The article focuses on the characteristic of the electronic dictionary of valence of phrases with adjectives in order to extract them from the text automatically; the typology and specificity of the phrases with adjectives in both principal and subordinate positions are described.

Keywords: phrase, clause, adjective, noun, ASA (automatic syntactic analysis), electronic dictionary.